

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-87>

УДК 336.5

ПЕРСПЕКТИВИ БЮДЖЕТНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СТАНУ ВІЙНИ

PROSPECTS FOR BUDGETARY INVESTMENT IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF WAR

Щур Роман Іванович

доктор економічних наук, професор, професор кафедри,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9945-3939>

Плець Іван Іванович

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9649-6770>

Лаврів Андрій Васильович

аспірант,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7002-7682>

Shchur Roman, Plets Ivan

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Lavriv Andriy

Chernihiv Polytechnic National University

У світовій фінансовій практиці бюджетне інвестування відіграє важливу роль у забезпеченні довгострокового економічного зростання, покращення якості життя населення, зменшення соціальної нерівності, створення нових робочих місць, протидії економічним спадам та рецесіям, підтримки стратегічних галузей економіки, покращення загальної конкурентоспроможності країни. В умовах сучасного повномасштабного збройного конфлікту його значення не тільки не зменшується, але й зростає. У статті проаналізовано стан та особливості бюджетного інвестування в Україні у передвоєнний десятирічний період, визначено ключові тенденції та пріоритети використання ресурсів державного та місцевих бюджетів на здійснення капітальних інвестицій. Дана коротка критична оцінка структури капітальних інвестицій за рахунок бюджетних коштів перед повномасштабним вторгненням Російської Федерації та оцінка недоліків в організації управління інвестиційними ресурсами бюджетів. Окреслено роль, яку повинне відіграти бюджетне інвестування в Україні в умовах стану війни. Визначено та обґрунтовано вузькі пріоритетні напрямки концентрації дефіцитних інвестиційних ресурсів бюджету у найближчій перспективі, спрямовані на забезпечення виживання держави, її економіки та зниження соціальної напруги в суспільстві.

Ключові слова: бюджетне інвестування, капітальні інвестиції, капіталовкладення, структура капітальних інвестицій за видами економічної діяльності, пріоритети бюджетного інвестування в Україні.

In global financial practice, public investment plays an important role in ensuring long-term economic growth, improving the quality of life of the population, reducing social inequality, creating new jobs, counteracting economic downturns and recessions, supporting strategic sectors of the economy, and improving the overall competitiveness of the country. In the context of the current full-scale armed conflict, its importance is not only not diminishing, but is growing. The purpose of the article is to examine the possibilities and prospects of using the budgetary investment

instrument in solving the problems of Ukraine in the state of war. The specificity of the scientific tasks arising from the chosen subject of research involves the use of a combination of general and special methods, the application of which helped to highlight the organization of budgetary investment in Ukraine before the outbreak of full-scale military operations and to clarify its promising role as an instrument of public financial management in the wartime and post-war period. The article analyzes the state and peculiarities of budgetary investment in Ukraine in the pre-war ten-year period, identifies key trends and priorities in the use of state and local budget resources for capital investment. A brief critical assessment of the structure of capital investments at the expense of budgetary funds before the full-scale invasion of the Russian Federation and an assessment of the shortcomings in the organization of management of investment resources of budgets are given. The role that budgetary investment should play in Ukraine in a state of war is outlined. The author identifies and substantiates narrow priority areas of concentration of scarce investment resources of the budget in the short term, aimed at ensuring the survival of the State, its economy and reducing social tension in society. The practical significance of the article is to outline the strategic directions of investment allocation of domestic budget resources in the context of the global crisis caused by the war and the corresponding significant restrictions on the revenue side of the consolidated budget of Ukraine.

Keywords: budgetary investment, capital investment, capital investment, structure of capital investment by type of economic activity, priorities of budgetary investment in Ukraine.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Повномасштабне вторгнення російської федерації радикально змінило умови функціонування соціально-економічного комплексу України, загостривши ряд традиційних проблем вітчизняного державного менеджменту і окресливши цілий ряд нових викликів. Масштаби завданої шкоди українській економіці, погіршення соціального становища переважної частини громадян нашої держави, потреби суттєвого зміцнення обороноздатності та військового потенціалу країни вимагають значних інвестицій у підтримання життєздатності економіки та соціальної сфери України та їх повоєнну відбудову.

Важливим інструментом покращення макроекономічних показників країни були і залишаються бюджетні інвестиції. Навіть і особливо в умовах війни бюджетне інвестування здатне стимулювати економічне зростання, створити нові робочі місця, забезпечити підтримку громадян, що постраждали від війни, посилити технічний і технологічний компоненти оборонного потенціалу країни. Обставини військового стану акцентують увагу на обґрунтованості вибору пріоритетів бюджетних фінансування та інвестування, ефективності використання обмежених ресурсів державного та місцевих бюджетів, актуалізуючи наукові і практичні дослідження відповідного напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти бюджетного інвестування досить тривалий час є об'єктом пильної уваги цілого ряду вітчизняних та зарубіжних дослідників. Помітне місце серед них займають О. Балабушко, О. Бланшар, С. Буковинський, Т. Богдан, В. Геєць, І. Запатріна, Т. Затонацька, І. Коваленко, А. Крюгер, Б. Малиняк, В. Новіков, С. Оніщук, А. Раджарам, К. Рогофф,

Ю. Родіонов, О. Рожко, Дж. Стігліц, Н. Ткачук, М. Фельдштейн, Дж. Франк, О. Ющенко, Н. Ярошевич. Але сучасне виняткове, нестандартне для нашої держави і надзвичайно мінливе внутрішнє і зовнішнє середовище обумовлює потребу в продовженні досліджень можливостей використання бюджетного інвестування для максимально можливого вирішення нагальних питань українського сьогодення.

Формулювання цілей статті. Стаття присвячена питанням перспектив використання інструменту бюджетного інвестування у вирішенні проблем України у стані війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бюджетні інвестиції являють собою видатки з державного та місцевих бюджетів, які спрямовуються на фінансування державних цільових програм економічного, науково-технічного, соціального розвитку, програм розвитку окремих регіонів, галузей економіки, інвестиційних проектів та придбання частки акцій чи прав участі в управлінні підприємством [1]. Зосередження у розпорядженні держави значної частки створюваних на її території фінансових ресурсів обумовлює потужні можливості органів державної влади приймати безпосередню участь в інвестиційних процесах, спрямовану на реалізацію пріоритетів відповідного етапу розвитку суспільства та правлячої у даний конкретний час політичної еліти [2].

З огляду на зазначені обставини всі європейські країни, у тому числі і Україна, використовують бюджетні кошти на інвестиційні цілі. У середньому за період 2011 – 2020 років найвищою часткою бюджетних інвестицій у загальному їх обсязі (понад 18%) відзначалися Греція, Люксембург та країни Східної Європи [3]. Ці ж країни (за винятком Гре-

ції) мали й найвищий відсоток інвестиційних видатків у загальних видатках бюджету. Показники України у цьому відношенні за аналогічний період склали відповідно 15,8 і 8,6% [3], що за першим із вищезазначених показників було нижчим, а за другим – дещо вищим середньоєвропейського рівня.

При всьому цьому обсяги бюджетного фінансування капіталовкладень в Україні впродовж зазначеного періоду суттєво коливалися з року в рік (рис. 1).

Хоча абсолютний обсяг капітальних інвестицій за рахунок бюджетних коштів у 2010 – 2021 роках (у номінальних показниках) має чітко виражену тенденцію до загального зростання, при більш детальному розгляді дана тенденція не є стійкою. Окремі роки відзначалися суттєвим (іноді майже вдвічі) скороченням бюджетного фінансування інвестицій (і це у номінальних показниках). Такими роками, передусім, були кризові з огляду на ті чи інші обставини 2014 (початок збройного конфлікту на сході України з втратою контролю над Кримським півостровом і частиною території Донецької та Луганської областей) та 2020 (епідемія Covid-19 з відповідним комплексом проти епідеміологічних заходів) роки. У відносно стабільні ж періоди обсяги інвестиційних вкладень бюджетних коштів, за деякими винятками, як правило зростали.

Особливо значними коливаннями відзна-

чалися обсяги капіталовкладень за рахунок коштів державного бюджету України. Так у 2014 році їх обсяг різко скоротився склавши лише чверть від попереднього року і 14% показника 2010 року. Оскільки обсяги капітальних інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів відзначалися помітно вищою стабільністю, від 2013 по 2022 рік включно саме місцеві бюджети відігравали провідну роль у фінансовому забезпеченні бюджетних капітальних інвестицій.

Абсолютні обсяги капіталовкладень не дають належного уявлення про реальний внесок того чи іншого джерела у фінансування інвестиційної діяльності в Україні. Значно більш інформативною у цьому відношенні є питома вага бюджетних інвестицій (рис. 2). Динаміка зазначеного показника, а саме його помітне зростання, дозволяє зробити висновок про трансформацію бюджетних ресурсів з порівняно мізерного джерела фінансування інвестиційної діяльності у 2013 – 2015 роках у досить вагоме в роки, що передували повномасштабному вторгненню російської федерації. Так, у кінці періоду, що досліджується, бюджетні кошти забезпечували кожну шосту гривню вітчизняних капітальних інвестицій.

Оскільки фінансові ресурси, що перебувають у розпорядженні держави завжди є обмеженими з огляду на масштаби покладених на неї функцій, існує гостра необхідність

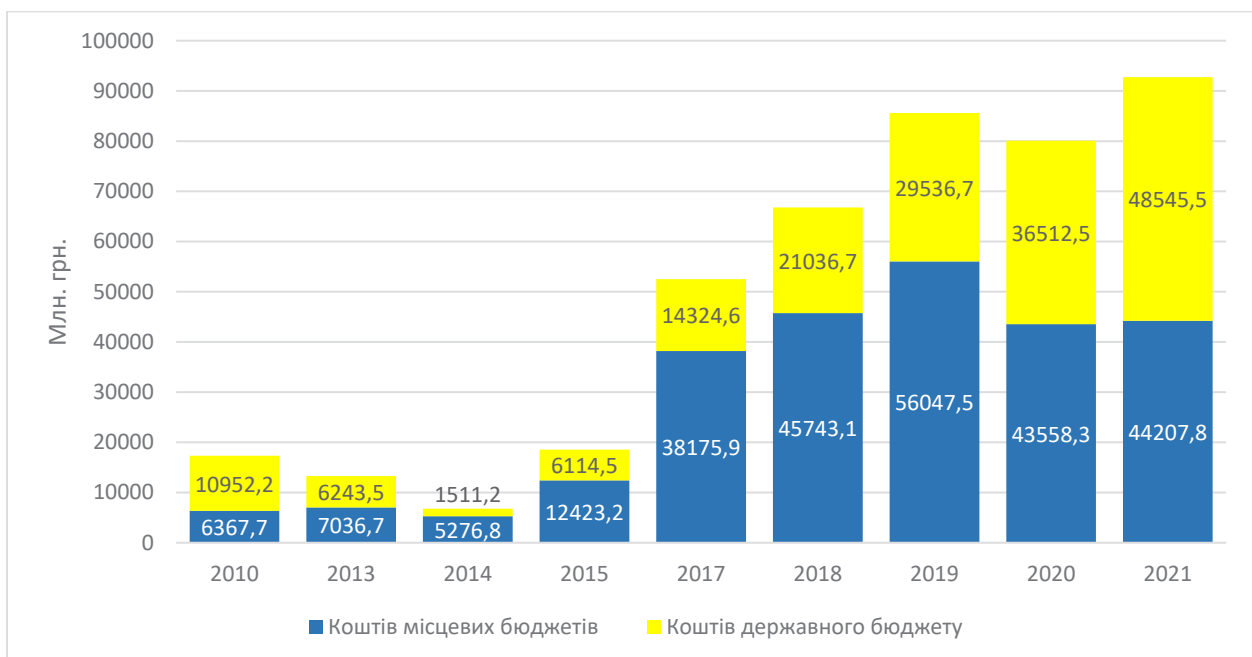

Рис. 1. Динаміка обсягів капітальних інвестицій в Україні за рахунок бюджетних коштів у 2010 – 2021 роках

Джерело: складено автором за даними [4]

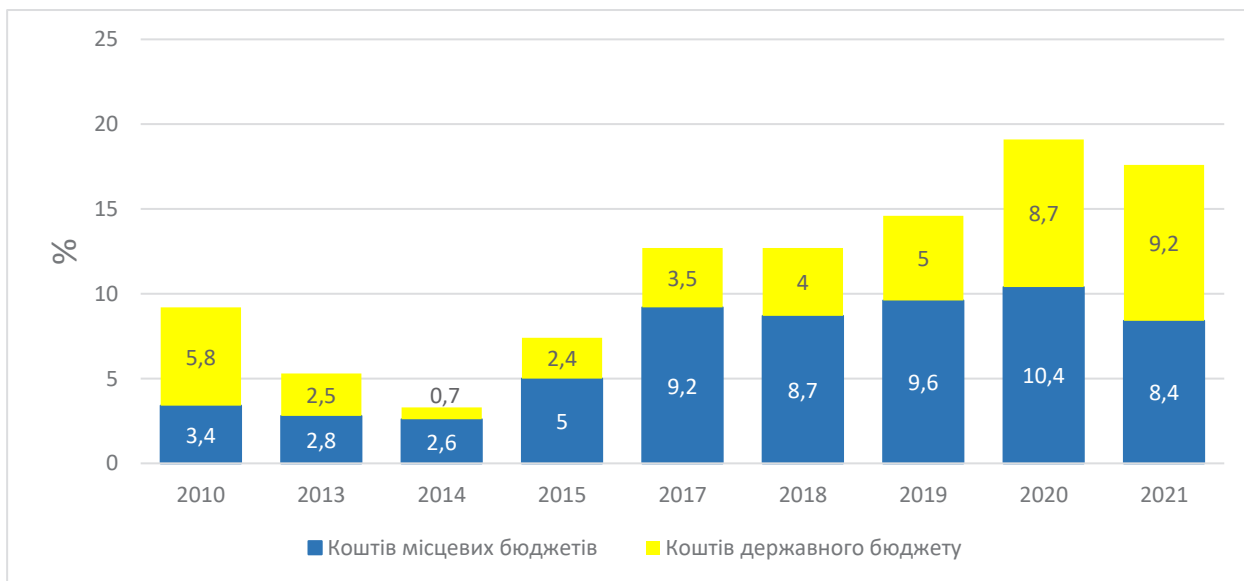

Рис. 2. Динаміка питомої ваги капітальних інвестицій в Україні за рахунок бюджетних коштів у 2010 – 2021 роках

Джерело: складено автором за даними [4]

Рис. 2. Динаміка питомої ваги капітальних інвестицій в Україні за рахунок бюджетних коштів у 2010 – 2021 роках

Джерело: складено автором за даними [4]

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

обґрунтованого вибору на державному рівні кількісно обмеженого переліку пріоритетних напрямів бюджетних інвестицій, а також підвищення ефективності використання бюджетних коштів [1]. У цьому відношенні особливі здобутки вітчизняних органів державного управління на даний час говорити не доводиться.

Очевидно, що реальні пріоритети бюджетної підтримки того чи іншого періоду відо-

бражаються не у певних програмних, а іноді і нормативних документах, а у відносних обсягах реального бюджетного фінансування. З огляду на це, досить показовою є структура вітчизняних бюджетних інвестиційних вкладень (рис. 3 – 4).

Як свідчать дані офіційної статистики, в останньому, який передував повномасштабним військовим діям, 2021 році, майже 80% всіх інвестицій за рахунок коштів державного

Рис. 4. Структура капітальних інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів України за видами економічної діяльності у 2021 році, %

Джерело: складено автором за даними [4]

бюджету та майже 55% – за рахунок місцевих бюджетів припадало на сферу державного управління та оборони. Враховуючи відомі обставини – майже виключно державного управління. Також помітну роль у структурі капіталовкладень за рахунок коштів державного бюджету посідали охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, наукові дослідження та розробки, освіта, транспорт та складське господарство. За рахунок коштів місцевих бюджетів – професійна, наукова та технічна діяльність, охорона здоров'я та соц-допомога, промисловість (передусім, постачання електроенергії, газу та пари).

З одного боку, подібний вибір пріоритетів інвестування за рахунок бюджетних коштів виглядає досить логічним. Але, особливо з урахуванням уже наявних на той час військових і геополітичних ризиків, а також вимог щодо максимальної з позицій суспільних інтересів ефективності інвестування бюджетних ресурсів, раціональність подібної структури капіталовкладень у розрізі видів економічної діяльності виглядає досить сумнівною. На жаль є певні підстави стверджувати, що максимізація «зовнішніх та внутрішніх ефектів державних інвестицій» [1] відсутня в переліку авангардних критеріїв вибору пріоритетів бюджетного інвестування.

Підтримуємо і думку [5] щодо необхідності докорінного перегляду форм та методів управління інвестиційною діяльністю держави. Суб'єктивізм розподілу інвестиційних

ресурсів бюджету між конкретними проектами, корумпованість системи бюджетного менеджменту у сфері управління бюджетними інвестиціями мають наслідком накопичення об'єктів незавершеного будівництва, ігнорування процедур відбору інвестиційних проектів, нестабільність пріоритетних напрямків бюджетних капіталовкладень і т. п. [5, 6].

Зрозуміло, що сучасні обставини військового стану висувають докорінно інші вимоги до вибору пріоритетів бюджетного інвестування, переорієнтуючи традиційні, усталені в українській практиці такої діяльності підходи. В умовах військових дій бюджетне інвестування стає стратегічною складовою для відновлення економіки, зміцнення інфраструктури та забезпечення функціонування життєво важливих секторів економіки та соціальної сфери [7, 8].

Навіть в умовах жорстких бюджетних обмежень бюджетне інвестування може і повинне відіграти посильну роль у вирішенні ряду проблем сучасної України. Точкові інвестиції в інфраструктуру, освіту, науку, зокрема технічні та технологічні інновації оборонного, енергетичного, інформатизаційного плану будуть мати не тільки поточну, але й довгострокову віддачу у вигляді повоєнного економічного зростання з підвищенням рівня життя населення. Крім цього, поліпшуючи загальний інвестиційний клімат державні інвестиції будуть стимулювати приватні капіталовкладення у важливі сектори національної еко-

номіки. В умовах викликаного війною загального зниження доходів населення суспільно важливим наслідком бюджетних інвестицій у будівництво, виробництво та інші галузі стануть створення нових робочих місць та зниження ризиків післявоєнного зростання безробіття. Ну і, звичайно, інвестиції в оборону та систему безпеки країни життєво необхідні для захисту України від зовнішніх загроз, забезпечення миру та стабільності у суспільстві.

У контексті віддалених перспектив забезпечення сталого розвитку Української держави інвестиції в чисту енергетику, екологічно безпечний транспорт та інші екологічно значимі проекти допоможуть справі збереження довкілля для майбутніх поколінь, забезпечення раціонального використання природних ресурсів.

Отже, в сучасних умовах воєнного стану пріоритетами спрямування капіталовкладень за рахунок бюджетних коштів, на нашу думку, мають стати, насамперед, такі галузі.

1. Національна оборона. Це найважливіший пріоритет, адже від цього безпосередньо залежить саме існування України як суверенної держави. Бюджетні інвестиції у військову сферу мають спрямовуватися на створення і модернізацію виробничих потужностей з виробництва безпілотних літальних, надводних і підводних апаратів, новітніх зразків ракетної техніки, засобів радіоелектронної боротьби. У цьому плані поки що залучення держави до інвестування у військову промисловість просувається повільно, більшість позитивних змін відбувається під тиском виробників [9, 10].

2. Інфраструктура. Відновлення зруйнованих і пошкоджених внаслідок війни інфраструктурних об'єктів є одним із ключових завдань для виживання і розвитку країни. Тому бюджетні інвестиції в ремонт та будівництво доріг, мостів, залізниць, портів, ліній електропередачі можна вважати вимушеними. При цьому будівництво та реконструкція об'єктів інфраструктури, по можливості, має передбачати не тільки їх відновлення, а й модернізацію з урахуванням вимог безпеки та актуальних тенденцій сьогодення.

3. Енергетика. Масштаби наявних руйнувань об'єктів енергетичної генерації та розподілу електроенергії теж потребують фінансової участі держави у запобіганні повному енергетичному колапсу. При цьому бюджетне інвестування енергетичного сектору повинне мати максимальну спрямованість на розвиток розподіленої енергогенерації, сприяння енер-

гетичному переходу, диверсифікацію джерел енергії з максимальним розвитком відновлюваної енергетики (передусім, сонячної і вітрової генерації), модернізацію енергетичної інфраструктури та підвищення гнучкості енергосистеми.

4. Цифровізація. Цифровізація економіки та сфери державних послуг допоможе їм стати більш стійкими і ефективними. Точкові бюджетні інвестиції у даному напрямку повинні спрямовуватися на розвиток цифрової інфраструктури, надання онлайн-послуг, підтримку різного роду корисних інновацій.

Звичайно, зазначений перелік у жодному разі не є вичерпним. Конкретні напрямки бюджетного інвестування мають оперативного коригуватися з урахуванням поточної ситуації в країні. За наявності відповідних ресурсів не зайвим було б приділити увагу очищенню забруднених внаслідок військових дій територій, підвищенню енергоощадливості об'єктів соціальної інфраструктури, всебічному зміцненню вітчизняного людського потенціалу.

При цьому надзвичайно важливим залишається забезпечити ефективність та прозорість використання інвестиційних ресурсів державного та місцевих бюджетів. Військовий стан, жорстка обмеженість бюджетних ресурсів та рівень соціальної напруги в суспільстві роблять традиційну вітчизняну бюджетну практику у цьому відношенні неприйнятною.

Висновки. Здійснений аналіз тенденцій бюджетного інвестування у період, що передував повномасштабному вторгненню Російської Федерації та огляд перспектив бюджетного інвестування в Україні воєнного часу дозволяє зробити певні узагальнення. Зокрема, впродовж 2015 – 2021 років очевидним є загальне підвищення ролі коштів державного та місцевих бюджетів у якості джерела інвестиційних ресурсів у нашій країні. Також є підстави вести мову про відсутність більш – менш стійких пріоритетів бюджетного інвестування та їх економічної обґрунтованості з позицій максимізації суспільного добробуту. Початок повномасштабного збройного конфлікту з суттєвими труднощами з ресурсним наповненням вітчизняних бюджетів повністю змінив бачення пріоритетів інвестиційного використання бюджетних коштів. Відсутність у вільному доступі інформації щодо структури бюджетних капіталовкладень 2022 – 2023 років не дозволяє дати об'єктивну оцінку наявності позитивних змін в управлінні інвестиційними коштами державного та місцевих бюджетів України. На даний

час ключові напрямки бюджетного інвестування значною мірою є вимушеними. На нашу думку, по-причині значного дефіциту ресурсів бюджету, що можуть бути використані на інвестиційні цілі, доцільна їх концентрація на максимально обмеженому переліку напрямків, якими повинні бути вітчизняні військові

виробничі потужності, енергетичні об'єкти та об'єкти виробничої інфраструктури, сектор цифрових технологій та онлайн-послуг. Управління у сфері бюджетного інвестування має бути як ніколи в історії незалежної України гнучким з максимальною відповідністю принципам транспарентності та ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Затонацька Т. Г. Бюджетні інвестиції в реальний та людський капітал як інструмент впливу на соціально-економічний розвиток країни. *Наукові праці НДФІ*. 2008. 1 (42), С. 86 – 100. URL: https://npndfi.org.ua/docs/NP_08_01_086_uk.pdf.
2. Rudenko V., Voloshchuk R., Shchur R., Matskiv V. Institutional principles of building the fiscal mechanism for regulating the investment development of the national economy. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. Vol. 10. No. 3. P. 79-96. <https://doi.org/10.14207/ejsd>.
3. Руденко В. Бюджетні інвестиції як важливий елемент фіскального механізму регулювання інвестиційних процесів в країнах ЄС і в Україні. *Управління змінами та інновації*, 2022 (3), С. 19 – 26. URL: <https://doi.org/10.32782/CMI/2022-3-4>.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 22.07.2024).
5. Лісничук О.А., Гавриш В.С. Активізація бюджетних інвестицій, спрямованих на економічний розвиток України. *Прыззовський економічний вісник*. 2018. Вип. 6 (11), С. 460 – 465. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/6_11_uk/83.pdf.
6. Щур Р. І. Перспективи розвитку інвестиційних процесів у регіоні. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону* : науковий збірник. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2011. Вип. 7. Т.1. С. 305–311.
7. Гордей О., Новицька О., Левонюк А. Особливості бюджетного інвестування в умовах воєнного стану. *Сталий розвиток економіки*. 2024, 1(48), С. 257 – 265. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-36>.
8. Сакун О.С., Щур Р.І., Мацьків В.В., Білий М.М. Формування інвестиційного ресурсу структурної модернізації національної економіки як фактору відновлення в післявоєнний період. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону* : науковий журнал. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2023. Вип. 19. Т. 1. С. 270-277.
9. Мірошниченко Б. Зірковий час для військових заводів. Як Україна може виробляти більше зброї? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/07/31/702728/>.
10. Щур Р. І. Теоретичні засади фінансового забезпечення інвестиційного розвитку. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону* : науковий збірник / [за ред. І. Г. Ткачук]. Івано-Франківськ : Вид-во ПНУ імені Василя Стефаника, 2010. Вип. 6. Т.2. С. 204-212.

REFERENCES:

1. Zatonatska T. G. (2008) Budgetary investments in real and human capital as an instrument of influence on the socio-economic development of the country. *Naukovi pratsi NDFI*, 1 (42), P. 86 – 100. Available at: https://npndfi.org.ua/docs/NP_08_01_086_uk.pdf.
2. Rudenko V., Voloshchuk R., Shchur R., Matskiv V. (2021). Institutional principles of building the fiscal mechanism for regulating the investment development of the national economy. *European Journal of Sustainable Development*. vol. 10. no. 3. P. 79-96. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd>.
3. Rudenko V. (2022) Budgetary investments as an important element of the fiscal mechanism for regulating investment processes in the EU countries and in Ukraine. *Upravlinnya zminamy ta innovatsiyi*, 3, P. 19 – 26. Available at: <https://doi.org/10.32782/CMI/2022-3-4>.
4. Official website of the State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed on: 22.07.2024).
5. Lisnichuk O.A., Havrysh V.S. (2018) Activation of budget investments aimed at economic development of Ukraine. *Pryzovs'kyu ekonomichnyy visnyk*. Issue 6 (11), P. 460 – 465. Available at: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/6_11_uk/83.pdf.

6. Shchur R. I. (2011). Perspektyvy rozvytku investytsiinykh protsesiv u rehioni. Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu : naukovyi zbirnyk. Ivano-Frankivsk : Vyd-vo Prykarpatskoho natsionalnoho universytetu meni Vasylia Stefanyka. vol. 7. T.1. pp. 305–311.

7. Hordey O., Novyts'ka O., Levonyuk A. (2024) Features of budgetary investment under martial law. *Stalyy rozvytok ekonomiky*. 1(48), P. 257 – 265. Available at: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-36>.

8. Sakun O.S., Shchur R.I., Matskiv V.V., Bilyi M.M. (2023). Formuvannia investytsiinoho resursu strukturnoi modernizatsii natsionalnoi ekonomiky yak faktor vidnovlennia v pisliavoiennyi period. Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu : naukovyi zhurnal. Ivano-Frankivsk : Vyd-vo Prykarpatskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stefanyka. vol. 19. T. 1. pp. 270-277. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.1.19.270-277>.

9. Miroshnychenko B. Finest hour for military plants. How can Ukraine produce more weapons? Available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/07/31/702728/>.

10. Shchur R. I. (2010). Teoretychni zasady finansovoho zabezpechennia investytsiinoho rozvytku. Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu : naukovyi zbirnyk / [za red. I. H. Tkachuk]. Ivano-Frankivsk : Vyd-vo Prykarpatskoho natsionalnoho universytetu meni Vasylia Stefanyka. vol. 6. T. 2. pp. 204-212.